

NWO Platform voor
MVI Maatschappelijk
verantwoord
innoveren

De volgende stap

NWO

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek

NWO Platform voor Maatschappelijk verantwoord innoveren

Het NWO-onderzoeksprogramma Maatschappelijk verantwoord innoveren (NWO-MVI) is er op gericht om mogelijke ethische en maatschappelijke kwesties al in een vroeg stadium van een (technologische) innovatie in kaart te brengen, zodat hiermee in het innovatieproces rekening kan worden gehouden. Zo komen verantwoorde innovaties tot stand die op een breed draagvlak kunnen rekenen. Bovendien worden hierdoor mislukkingen en dure aanpassingen achteraf voorkomen en ontstaan kansen voor betere producten en diensten door sociaal geïnspireerde innovaties.

Het NWO-MVI programma loopt sinds 2008. Er zijn tot nu toe meer dan 50 onderzoeksprojecten gestart en een nieuwe call met een omvang van ruim 6 miljoen euro is onlangs gepubliceerd. De oogst tot nu toe: maatschappelijk verantwoorde innovaties op diverse terreinen, waaronder life sciences en gezondheidszorg, energietransitie, landbouw en voedsel. De projecten hebben bovendien geleid tot

- ▶ richtlijnen en tools voor bedrijven, overheden en andere betrokkenen om inzichten uit projecten te implementeren in maatschappelijk verantwoorde innovatieprocessen;
- ▶ modellen voor het ontwerpproces van innovaties en nieuwe businessmodellen.

Inmiddels wordt het belang van het NWO-MVI programma breed onderschreven. Maatschappelijk verantwoord innoveren krijgt navolging in nieuwe initiatieven en programma's. Dankzij de opgebouwde ervaring en expertise en de ontstane community kan NWO-MVI nieuwe initiatieven ondersteunen. Om dit te faciliteren groeit het programma in de komende periode uit tot een (fysiek en online) platform voor maatschappelijk verantwoord innoveren. Dit NWO-MVI Platform biedt meer ruimte voor het uitwisselen van kennis en voor het ontsluiten en toepasbaar maken van de onderzoeksresultaten. Verder zal het platform erop zijn gericht om het NWO-MVI netwerk van wetenschappers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties te versterken.

Het ontwikkelen van kennis via programmering en financiering van excellent NWO-MVI onderzoek vormt de basis van zowel het huidige programma als het nieuwe platform. Het NWO-MVI platform zal ervoor zorgen dat de succesvolle geïntegreerde MVI-aanpak zichtbaar blijft en wordt gecontinueerd wanneer MVI-onderzoek meer gaat worden geïntegreerd in andere onderzoeksprogramma's en -projecten.

Doelgroepen van het MVI-platform zijn: wetenschappers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. Dit zijn de groepen die als partner kunnen optreden in NWO-MVI onderzoeksprojecten en die zich voor informatie, inspiratie en contacten kunnen wenden tot het platform. Met name het bedrijfsleven en de bèta-wetenschappers zullen intensiever bij het platform worden betrokken. Verder zal vanuit het platform de samenwerking met andere initiatieven (organisaties, programma's) worden uitgebreid. Binnen de NWO-organisatie zal het platform een 'loket' vormen voor kennisdeling en ruimte bieden voor uitwisseling van best practices en bespreking van MVI-onderwerpen.

Bij de doelgroepen bestaat vooral behoefte aan inzicht in de behaalde resultaten vanuit NWO-MVI onderzoek. Het platform zal daarom intensief inzetten op het ontsluiten en toepasbaar maken van de onderzoeksresultaten. Dat gebeurt onder meer via showcases: concrete voorbeelden van hoe de MVI-benadering op verschillende terreinen heeft geleid tot maatschappelijk verantwoorde en gedragen innovaties.

De website van het platform zal de basis vormen van de communicatie en het netwerk. Het moet een interactieve site worden waar informatie over de MVI-benadering en over de opbrengsten wordt aangeboden, en waar partijen elkaar kunnen vinden. In de komende periode wordt de nieuwe website voor het platform ontwikkeld.

Veelbelovende innovaties hebben meer kans op slagen wanneer vroegtijdig rekening wordt gehouden met ethische en maatschappelijke vragen.

NWO-MVI project: Een lab om emoties over technologische innovaties beter te begrijpen

Innovaties roepen vaak sterke emotionele reacties op bij burgers. Negatieve emoties kunnen leiden tot fel verzet, positieve emoties kunnen juist bijdragen aan een succesvolle introductie. Daarom onderzoekt het team van professor Linda Steg (Rijksuniversiteit Groningen) en professor Sabine Roeser (Technische Universiteit Delft) de rol van emoties en de daaronder liggende waarden en overwegingen in publieke meningsvorming over innovaties. Hierbij integreren zij in hun lab empirische data met ethische analyse. Het onderzoek resulteert in richtlijnen voor bedrijven, overheden en andere betrokkenen hoe de inzichten uit het project kunnen worden geïmplementeerd in maatschappelijk verantwoorde innovatieprocessen. Zo stellen de onderzoekers bedrijven en overheden in staat om innovaties te ontwikkelen die kunnen rekenen op een breed maatschappelijk draagvlak.

1. Introductie

Het NWO-programma Maatschappelijk verantwoord innoveren is in 2008 van start gegaan. Het vormde een samenwerkingsverband van vijf NWO-onderdelen en zes ministeries. In 2012 is het programma betrokken op de topsectoren. Eerst als een pilot met vier topsectoren, vervolgens (2014-2015) ontstond een samenwerking met zeven topsectoren en in 2016-2017 is het NWO-MVI programma op alle topsectoren betrokken. De betrokkenheid op de topsectoren had consequenties voor de onderzoeksagenda en voor de rol van publiek-private samenwerkingen (PPS).

De aard, doelstelling en benadering van het onderzoek zijn door de jaren heen hetzelfde gebleven. Tot heden zijn 53 onderzoeksprojecten van start gegaan, waarvan 30 in PPS-verband.

Van partijen buiten NWO is er veel interesse voor NWO-MVI, in het bijzonder voor de proactieve benadering en interdisciplinaire samenwerking. Ook binnen NWO krijgt MVI navolging in nieuwe initiatieven en programma's. Zo kunnen aanvragers die een voorstel indienen bij het NWO-programma Bouwstenen van leven parallel daaraan ook een NWO-MVI voorstel indienen. Daarmee is een ontwikkeling ingezet die zal leiden tot het in toenemende mate meenemen van ethische en maatschappelijke aspecten in het onderzoek.

Dankzij de opgebouwde ervaring en expertise en de ontstane community kan het MVI-programma deze initiatieven ondersteunen. Daarom heeft NWO besloten tot de ontwikkeling van een (fysiek en online) platform voor maatschappelijk verantwoord innoveren.

In opdracht van NWO heeft het bureau Schuttelaar & Partners (S&P) de effectiviteit van de communicatie en aanpalende activiteiten binnen het huidige NWO-MVI programma geanalyseerd. Doel was om lessen te trekken voor het platform en om NWO te adviseren over de in te vullen netwerk- en kennisuitwisselingsfunctie van het MVI-platform. S&P heeft dit traject in overleg met NWO ingevuld met een evaluatie van de huidige communicatie van NWO over het MVI programma sinds 2013, een kwalitatief onderzoek in de vorm van interviews met externe stakeholders en een strategische sessie waarin met sleutelpersonen over de inrichting van het platform is gesproken. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de wensen en behoeften binnen NWO, zijn tevens gesprekken gevoerd met collega's vanuit verschillende NWO-onderdelen.

Het achterliggende evaluatieve traject heeft veel waardevolle informatie opgeleverd. Ook zijn er veel en uiteenlopende suggesties gedaan voor de inrichting van het platform.

MVI-speerpunten

- *Proactief maak- of ontwerpperspectief: ethische en maatschappelijke aspecten worden van meet af aan betrokken in het ontwerpproces;*
- *Interdisciplinariteit: alfa- bèta-, en gammaonderzoekers werken nauw samen;*
- *Maatschappelijke relevantie en valorisatie: alle aanvragen worden getoetst op maatschappelijke relevantie en toepasbaarheid van de resultaten. Elk project heeft een valorisatiepanel met stakeholders, waardoor directe implementatie van de resultaten mogelijk is.*

De NWO-MVI-programmaraad heeft zich bij de keuzes voor de ontwikkeling van het platform laten leiden door de volgende uitgangspunten. Het platform moet:

- aansluiten bij de missie van NWO, waarin het bevorderen van kwaliteit en vernieuwing in de wetenschap centraal staat. De inzet daarbij is om de samenwerking in de wetenschap en tussen wetenschappers en belanghebbenden in de maatschappij te bevorderen. Dit door
  - partijen samen te brengen;
  - in samenwerking en in samenhang onderzoek te programmeren;
  - strategievorming te bevorderen;
- vanuit een eigen identiteit meerwaarde toevoegen aan andere organisaties en initiatieven;
- de kennis en ervaring continueren die via het NWO-MVI programma is en wordt opgedaan.

Het vervolg van deze notitie beschrijft de kennisontwikkeling (paragraaf 2), en de kennisdelings- en netwerkfunctie (paragraaf 3) van het platform. Paragraaf 4 betreft de inrichting van het platform binnen de NWO-organisatie en in paragraaf 5 volgt het plan van aanpak.

Voordelen van deelname aan MVI voor bedrijven:

- *Een grotere license-to-operate;*
- *Innovaties die beter aansluiten bij de consument en de sociale omgeving;*
- *Het opdoen van ideeën voor (onverwachte) innovaties;*
- *Constructieve en bruikbare feedback van excellente onderzoekers;*
- *Aansluiting bij de Europese Societal Challenges, waarin Responsible Research & Innovation (RRI) leidend is voor het Europese programma Horizon2020.*

2. Kennisontwikkeling

Het ontwikkelen van kennis via programmering en financiering van excellent MVI-onderzoek vormt de basis van zowel het huidige NWO-MVI programma als het NWO-MVI platform.

Onderzoeksagendering

De inhoud van de onderzoeksagenda wordt mede bepaald door de partners. In 2008 vond de agendering plaats in nauwe samenspraak met de participerende ministeries, vanaf 2012 met de betrokken topsectoren. Dat had een vernieuwde agenda tot gevolg.

In het kader van de innovatiecontracten 2016-2017 is de onderzoeksagenda voor de komende twee jaar ontwikkeld en gepubliceerd bij de call for proposals van april 2016. De agenda bestaat uit op de topsectoren toegesneden thema's en 'generieke' thema's. Dit betreft ethische en maatschappelijke vraagstukken die relevant zijn voor (vrijwel) alle topsectoren en waarvan te verwachten is dat die de komende jaren cruciaal worden om innovaties te doen slagen.

In de onderzoeksagenda 2016-2017 worden de generieke thema's uit de agenda 2014-2015 gecontinueerd. Deze zijn verrijkt met thema's waarvoor de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) de inspiratiebron is geweest. De op de topsectoren toegesneden thema's uit de agenda 2014-2015 worden voor een deel gecontinueerd in de huidige agenda. Onderdelen van de agenda zijn op verzoek van participerende topsectoren aangepast. Door de participatie van twee voor NWO-MVI 'nieuwe' topsectoren kon de agenda worden aangevuld met nieuwe onderzoeksthema's.

Continuïteit

De analyse van S&P had geen betrekking op de kennisontwikkeling. In de interviews is deze pijler wel zijdelings aan de orde geweest. Daarbij is opgemerkt dat de continuïteit in de onderzoeksthema's aandacht behoeft.

Naast de ontwikkeling van nieuwe thema's - in samenspraak met de partners in het programma - dienen waar mogelijk en relevant onderzoeksthema's te worden voortgezet. Nieuwe onderzoeksprojecten dienen altijd complementair te zijn aan of voort te bouwen op resultaten uit eerder onderzoek binnen NWO-MVI of aanpalend (internationaal) onderzoek. Voorts zal de continuïteit van het programma geborgd blijven in de MVI-benadering, die ongewijzigd blijft en op alle onderzoeksthema's van toepassing is. De speerpunten van deze benadering bepalen de focus en voor een groot deel het gezicht of de identiteit van NWO-MVI.

Integratie en zelfstandige agendering

In de toekomst zal het MVI-onderzoek naar verwachting meer worden geïntegreerd in andere onderzoeksprojecten en -programma's. In de huidige MVI-call loopt daarvoor een pilot; binnen enkele topsectoren wordt de MVI-component verbonden aan het NWO-programma Bouwstenen van leven. De *lessons learned* van dit deel van de MVI-call zullen worden benut voor het ontwerp van een geïntegreerde MVI-aanpak voor toekomstige programma's. Het platform zal ervoor kunnen zorgen dat de succesvolle MVI-aanpak wordt gecontinueerd.

Bij een meer geïntegreerde MVI-aanpak zal de programmering na 2017 naar verwachting voor een groter deel bestaan uit generieke thema's. De programmaraad benadrukt hoe belangrijk het is om MVI als zelfstandig onderwerp te blijven agenderen. Wanneer dat niet gebeurt, lost het programma op in andere initiatieven en verliest de geïntegreerde benadering zijn kracht.

NWO-MVI project: *Handel in hoop*

Patiënten die zijn uitbehandeld, kunnen baat hebben bij een behandeling met niet-geregistreerde, experimentele medicijnen. Door praktische, institutionele en financiële beperkingen vinden deze behandelingen in Nederland maar op zeer kleine schaal plaats. Het innovatieve online platform myTomorrows poogt hierin verandering te brengen. Het brengt patiënten en hun artsen in contact met biotech bedrijven die veelbelovende experimentele medicijnen aanbieden. Het initiatief roept zowel positieve als negatieve reacties op onder beleidsmakers, artsen, patiëntenverenigingen en andere belanghebbenden. Het team van professor Suzanne van de Vathorst (Erasmus MC) onderzoekt óf en op welke voorwaarden een veilig en verantwoord aanbod van innovatieve diensten, zoals die van myTomorrows, mogelijk is. Uitkomst van het project is een kader voor een veilig en maatschappelijk aanvaardbaar (commercieel) aanbod aan diensten die de toegang tot experimentele medicijnen vergemakkelijken.

3. Kennisdelings- en netwerkfunctie

Naast de kennisontwikkeling vormen kennisdeling en het netwerk de andere pijlers waar de ambitie voor het NWO-Platform voor Maatschappelijk verantwoord innoveren op leunt. Het gaat om het delen van ontwikkelde kennis en opgedane ervaring en de uitbouw en versterking van de ontstane MVI-community. Sleutelwoorden voor de positionering van het platform zijn interactief, innovatief, wendbaar.

Deze paragraaf beschrijft op welke doelgroepen het platform zich richt, wat het platform hen kan bieden en op welke manier het kan worden ingericht.

Doelgroepen

De vaste groepen stakeholders die een rol spelen in het programma zijn tevens de geëigende doelgroepen voor de kennisdelings- en netwerkfunctie van het platform: wetenschappers, bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties. Dit zijn de groepen die partner kunnen zijn in NWO-MVI onderzoeksprojecten en die zich voor informatie, inspiratie en contacten zullen wenden tot het platform. Beoogd wordt om expliciet de verbinding met het bedrijfsleven en de bètawetenschap te intensiveren. Bèta-onderzoekers die overtuigd zijn van het belang van MVI-onderzoek, zullen worden gevraagd hierbij een rol te spelen. Specifiek voor het bedrijfsleven wordt een businessmodel ontwikkeld.

Inzicht in behaalde resultaten

Er is bij stakeholders vooral behoefte om inzicht te krijgen in de tot nu toe behaalde resultaten: wat hebben de NWO-MVI projecten tot nu toe opgeleverd? Wat zijn *do's and don'ts*? Wat weten we al, waar kunnen we op voortbouwen en waar zitten nog hiaten? Binnen het NWO-MVI programma is ingezet op kennisuitwisseling / valorisatie; daarbij gaat het vooral om het ontsluiten en toepasbaar maken van de

onderzoeksresultaten. Binnen het platform zal deze inzet worden geïntensiveerd. Zullen bijvoorbeeld showcases een belangrijke rol vervullen: concrete voorbeelden van hoe de MVI-benadering op verschillende terreinen heeft geleid tot maatschappelijk verantwoorde en gedragen innovaties. Het ligt tevens voor de hand dat het platform procesmatige kennis deelt over de MVI-benadering: hoe geef je je onderzoek vorm, welke stappen volg je, wat zijn *do's and don'ts*?

Kanalen, instrumenten, activiteiten

Er is behoefte aan concrete tools en kanalen voor communicatie, verbinding en samenwerking. Een aantal van de instrumenten, die nu reeds wordt ingezet, kan het platform ook gaan gebruiken, al dan niet in aangepaste vorm. De website van het platform zal de basis van de communicatie en het netwerk vormen. Dit moet een interactieve site worden waar informatie over de MVI-benadering en over de opbrengsten wordt aangeboden, en ook waar partijen elkaar kunnen vinden. Verder zal meer via social media (bijvoorbeeld Twitter) worden gecommuniceerd.

De website zal een aantal tools op maat bevatten. Deze zijn belangrijk als het gaat om informatieverschaffing, verbinding en concrete samenwerking. Een toolkit is een instrument dat ook door andere partijen wordt gebruikt. De tools op de website van het platform onderscheiden zich daarvan omdat zij direct betrokken zijn op de resultaten die uit NWO-MVI voortkomen, op het faciliteren van processen binnen het platform (bijvoorbeeld matchmaking met het oog op samenwerking in onderzoeksprojecten) en op de MVI-benadering.

Uit het advies van S&P blijkt dat veel van de huidige stakeholders het programma hebben leren kennen via persoonlijke contacten. Die vormen dan ook een essentiële aanvulling op de online communicatie. Het gaat in de eerste plaats om het jaarlijkse MVI-congres, dat door wetenschappers positief wordt gewaardeerd en waaraan tevens veel buitenlandse onderzoekers deelnemen. In het vervolg zal zwaarder worden ingezet op de aanwezigheid van relevante niet-wetenschappers.

Het format van de bijeenkomsten bij ministeries is vruchtbaar en zal – ook voor andere doelgroepen - worden voortgezet. Verder zullen voor specifieke groepen events op maat worden ontwikkeld, bijvoorbeeld workshops waarin ervaringen worden uitgewisseld. Deze events kunnen zowel op een enkele doelgroep zijn gericht als ook op meerdere doelgroepen tegelijk.

MVI strekt zich over een groot terrein uit, namelijk alle topsectoren. Om die brede groep te bedienen, wordt waar mogelijk samenwerking gezocht met 'derden'. Het gaat daarbij vooral om het aansluiten bij activiteiten die al georganiseerd worden en informatieverstrekking via kanalen van partijen die gerelateerd zijn aan de topsectoren.

Tot slot zal er sterker worden ingezet op communicatie over NWO-MVI via de media: kranten, radio, tv, tijdschriften en de online media. Dit is een laagdrempelige manier om de burger meer te betrekken bij kennisdeling over NWO-MVI.

4. MVI binnen de NWO-organisatie

Binnen NWO begint MVI navolging te krijgen in nieuwe initiatieven en programma's; MVI-onderzoek wordt een integraal onderdeel van die programma's. Deze stap roept veel (methodische) vragen op: Hoe kan de NWO-MVI-benadering werken? Wat zijn kansen, waar liggen de valkuilen? Wat zijn goede methoden om onderzoekers te verbinden? Het NWO-MVI platform kan deze ontwikkeling faciliteren en medewerkers hierbij ondersteunen. Daardoor kan nieuw onderzoek profiteren van best practices en ervaringen, voortbouwen op al geboekte resultaten, en aansluiting vinden bij relevante andere projecten. Door het leggen van deze verbindingen brengt het platform tevens synergie tot stand.

Uit de gesprekken met NWO-medewerkers komt naar voren dat zij behoefte hebben aan 'een loket' of aanspreekpunt waar zij terecht kunnen voor informatie over MVI-onderzoek (projecten, onderzoekers, resultaten enzovoort) binnen de organisatie. Zij zijn op zoek naar informatie over projecten die in het kader van NWO-MVI zijn uitgevoerd en over MVI-onderzoek in andere programma's dat niet vanuit NWO-MVI wordt gefinancierd.

Het platform zal in die behoeften gaan voorzien, in de eerste plaats via persoonlijk intercollegiaal contact, waarbij de website als bron van aanvullende informatie en als verwijspunt kan worden ingezet. Ook voor heel specifieke informatie kunnen medewerkers bij het platform terecht, bijvoorbeeld voor het integreren van MVI in (toekomstige) onderzoeksprogramma's, het opstellen van RRI-paragrafen in Europese onderzoeksvoorstellen en specifieke factsheets.

Zo kan het platform (binnen NWO) plaats bieden voor een dialoog over MVI(-onderwerpen), in reactie op de in november 2014 gepubliceerde *Rome Declaration on Responsible Research and Innovation in Europe*, waarin onder meer de Europese funding en research councils worden opgeroepen om RRI te promoten en een plaats te geven in onderzoeks- en innovatieprogramma's.

Een andere functie die het platform kan vervullen is het opzetten van een overleg voor NWO-medewerkers over het verbinden van NWO-programma's en/of initiatieven met een MVI-component, bijvoorbeeld over de positionering van MVI binnende topsectoren.

Tenslotte zal het platform binnen NWO bijeenkomsten organiseren, voor heel NWO of per domein, soms ook met sprekers 'van buiten', met als doel om collega's die werken aan MVI bij elkaar te brengen en de nieuwste inzichten en ervaringen te laten uitwisselen.

NWO-MVI project: *Verantwoord ontwerpen van drones en dronegebruik*

Drones spelen een steeds grotere rol in de samenleving, van goedertransport tot aardobservatie en van rampenbestrijding tot oorlogsvoering. Dit gaat gepaard met maatschappelijke onzekerheid over toekomstige ontwikkelingen, zowel wat betreft technologische innovatie als maatschappelijke acceptatie. Professor Peter-Paul Verbeek (Universiteit Twente) onderzoekt samen met zijn team de ethische en juridische aspecten van drone-ontwikkeling. Hun doel is om een tool op te opleveren waarmee het verantwoord ontwikkelen en gebruiken van drones kan worden ondersteund.

5. Plan van aanpak

Acties

De MVI-programmaraad heeft op basis van het advies van S&P besloten tot de volgende acties:

- Het ontwikkelen van een communicatiestrategie, met daarin aandacht voor de positionering, doelgroepen, communicatiemiddelen en -kalender van het platform. Belangrijke aandachtspunten daarbij zijn:
  - het meer betrekken van bèta-onderzoekers en het bedrijfsleven;
  - het aanscherpen van de jaarlijkse conferentie;
  - het ontwikkelen van formats voor ander type bijeenkomsten;
- Het ontwikkelen van een nieuwe website;
- Het opzetten van een toolkit: tools op maat laten ontwikkelen voor stakeholders.

Tijdpad

10 juni 2016

Aankondiging van het platform tijdens de jaarlijkse NWO-MVI conferentie, dit jaar geassocieerd aan het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie.

Najaar 2016

Lancering platform (website en eerste tools) bij gelegenheid van een specifieke bijeenkomst.

Budget

Het totale budget van NWO voor het NWO-MVI platform in 2016-2017 bedraagt ruim 6 miljoen euro. Het grootste deel van deze gelden zijn bestemd voor kennisontwikkeling. Daarnaast is er budget gereserveerd voor kennisdeling, de (uitbouw van het) netwerk en de activiteiten die vanuit het platform worden georganiseerd.

S&P adviseert om meer personele inzet vrij te maken voor het platform. Dat is nodig voor alle werkzaamheden die met het platform zijn gemeoid.

Voor de periode na 2017 zoekt de programmaraad naar duurzame financiering. Verkend moet worden hoe vanuit de pijlers kennisdeling en netwerk de middelen bijeen gebracht kunnen worden voor kennisontwikkeling. Hiervoor wordt een businessmodel ontwikkeld.

NWO-MVI project: Waardenbewust ontwerpen op de Noordzee

Een onderzoeksteam, onder leiding van professor Rolf Künneke (Technische Universiteit Delft), heeft samen met praktijkmensen de waarden en waardenconflicten rond windenergie geanalyseerd. Doel was om de nieuwe industrie op het terrein van windparken robuust op te zetten, op een manier die aan zo veel mogelijk waarden recht doet, zelfs als die waarden op het eerste gezicht tegenstrijdig lijken. Dat kan zowel in het technologische ontwerp van de windparken zelf als in het institutionele ontwerp van de processen eromheen, bijvoorbeeld op het gebied van vergunningenbeleid en wet- en regelgeving. Het team heeft niet alleen gekeken naar wat nu wordt geaccepteerd, maar ook naar wat op de lange termijn acceptabel is. Acceptabel voor de samenleving als geheel, voor de markt én voor specifieke belangengroepen.

Voor vragen of suggesties kunt u contact opnemen met
Marlies van de Meent | m.vandemeent@nwo.nl | + 31 70 349 4560
Jasper Roodenburg | j.roodenburg@nwo.nl | + 31 70 349 4556

www.nwo.nl/mvi

Juni 2016

NWO
MVI Platform voor
Maatschappelijk
verantwoord
innoveren